

help him to get over the time-honoured shyness he feels towards everything in the Devanagiri script. To ensure correctness of idiom and simplicity of diction the book has been subjected to an intensive revision by senior Pandits of the Oriental College and other local Sanskrit Scholars.

Let me hope that every patriotic educationist interested in the popularisation of Sanskrit studies will appreciate Panditji's work and encourage him in his maiden attempt.

Oriental College, }
Lahore. }
13 6-33. }

BANARSI DAS

॥ धारम् ॥

निवेदन

श्री चिद्भद्र डाक्टर बनारसीदास जैन एम० ए०,
पी० एच० डी०, ओरियन्टल कापिस, लाहौर

को सम्मति के अनुसार यह पुस्तक मस्कून के विद्यार्थियों के लिये तैयार की है जो कि आवश्यक सरल तथा उपयोगी है। इस में बनारसक कथाओं का संग्रह किया गया है जो कि कठिन शब्दों के अर्थ हैं ताकि विद्यार्थी बिना किसी भी गड़बड़ के स्वयं ही पढ़ सकें। अतः यह आवश्यक तथा लाभ इस पुस्तक को बनाने का मेरा उद्देश्य बढ़ायेगा।

मैं अपने शिष्य श्रीमन् मुनिराज जैन का धन्यवाद करता हूँ जिन्होंने मेरे मुक्त-संगोपन में सहायता दी है।

लखनऊ ।

विनोद मञ्जरी

१ मृपकाणां सभा ।

एकदा मयें मृपकाः भित्तिन्या परस्परम् अधिन्तयन् ।
 अस्मिन् कश्चिन् उपायः येन अस्माकं मार्जार्गात् भयं नश्येत् ।
 तेषां मृप्यान् एकः जवन्मस्कः^१ मृपकः अवर्षात् । “भोः
 अस्मिन् ए.क. मरुत. उपायः यदि एका क्षुद्रपण्डिका मार्जार्गस्य
 कण्ठे चद्वा भवेत्, तर्हि तस्याः क्षुद्रपण्डिकायाः टन टन
 श्वेण तस्य आगमनस्य रोधः भविष्यति” । तन् श्रुत्वा मयें
 मृपकाः उदहर्दन्त^२ अभाषन्त च । “माधु माधु उक्त.य.
 एष एव अस्माकं रक्षणस्य उपायः” । परम् एकः प्रत्युत्पन्न-
 मतिः^३ शृङ्गः मृपकः अवदत्, “भोः अस्मिन् कश्चिन् वीरः
 अस्माकं यः मार्जार्गस्य कण्ठे पण्डिकां पञ्चयित्” तन्
 श्रुत्वा मयें चिन्तामार्गे निपतिताः । एतस्मिन् एव अव-
 र्षे एकः विदालः धावन् तत्र आगच्छत् । मयें मृपकाः
 इदमनुधाप्य धारितुम् आगन्धाः ।

मन्यम् उक्तम्,
उपायं चिन्तयन् प्रातः तथा अपायम् ।

२. टेलीफोनयन्त्रे पितुः

एकस्य श्रेष्ठिनः गृहे टेलीफोनयन्त्रम्
यदा स श्रेष्ठी महाशयः कस्यचित् कार्यस्य कृते
गच्छति स्म, तदा स्वधर्मपत्न्या सह टेलीफोन
वात्तालापं करोति स्म । तस्य श्रेष्ठिनः एका
बालिका आसीत् । एकदा स श्रेष्ठी महाशयः
सह यदा वात्तालापं कर्तुम् प्रारभत, तदा तस्य श्रेष्ठिनः
मा बालिका स्वमातुः समीपम् आगच्छत् । माता
अपि तस्याः पितुः मन्देशं आवायितुं स्वबालिकायाः कर्णं
टेलीफोनम् 'स्थापितवती । मा बालिका अपि ग्य जनपत्य
स्वरं ज्ञात्वा विलापम् अकरोत् । सा मातः २ आः तातः
टेलीफोनमध्ये प्रविष्टः बहिः कथम् आगमिष्यति ॥

१. पति ॥

२. गृहान्तं केचित् ।

३. स्वमाता मातः ।

३. अहिफेनसेवी ।

एकः अहिफेनमेवो^१ प्रोत्से कर्त्ता ज्येष्ठे मामं मध्याह्ने^२
 मेतमः स्वयम्भाणि उच्चार्य^३ वृक्षस्य छायायां गुप्तः । अध
 कश्चित् भूतः तानि वग्भाणि स्वयमीरे परिधाय^४ सम्यग्व
 मर्मापे गुप्तः । यदा अहिफेनमेवो प्रवृद्धः तदा स्वयम्भाणि
 पण्डेधानं^५ मर्मापे अन्यं पुण्यं दृष्ट्वा विस्मितः मनसि
 अचिन्तयत्, अहो ! अयम् अहम् अस्मि किम्वा अहम्
 अयम् अस्मि ॥

४. स्वप्नायमानः वम्बविक्रेता ।

एकः वम्बविक्रेता^१ श्रेष्ठी निद्रायां स्व गृहे म्रपिति
 स्म , म्रमे केनापि प्रादयेण गद कम्पयित् वम्बस्य विक्रय-
 नाय वार्त्तालापनं अकरोत् । वम्बस्य मृन्मे निर्णति तेन
 श्रेष्ठिना मन्थम् एव म्रम उन्नरीपे^२ हस्ताभ्यां विद्राग्यं

१ कश्चित् वम्बविक्रेता ।

२ अहो अहम् अस्मि ।

३ अहो ।

४ अहो ।

५ अहो ।

मन्यम् उक्तम्,

उपायं चिन्तयेन् प्राज्ञः तथाऽप्रायश्च^१ चिन्तयेन् ॥

२. टेलीफोनयन्त्रे पितुः प्रवेशः ।

एकस्य श्रेष्ठिनः गृहे टेलीफोनयन्त्रम् आसीत् । यदा स श्रेष्ठी महाशयः कस्यचित् कार्यस्य कृते बहिर् गच्छति स्म, तदा स्वधर्मपत्न्या सह टेलीफोन द्वारा वार्त्तालापं करोति स्म । तस्य श्रेष्ठिनः एका त्रिवर्षा बालिका आसीत् । एकदा स श्रेष्ठी महाशयः धर्मपत्न्या सह यदा वार्त्तालापं कर्तुम् प्रारभत, तदा तस्य श्रेष्ठिनः सा बालिका स्वमातुः समीपम् आगच्छत् । माता अपि तस्याः पितुः मन्देर्शं श्रावयितुं^२ स्वबालिकायाः कर्णे टेलीफोनम् 'स्थापितवती । सा बालिका अपि स्व जनकस्य स्वरं ज्ञात्वा विलापम् अकरोत् । सा मातः २ आः तातः टेलीफोनमध्ये प्रविष्टः बहिः कथम् आगमिष्यति ॥

१ हानि ॥

२ सुनाने के लिये ।

३ सम्बन्धी भई ।

३. अहिफेनसेवी ।

एक. अहिफेनसेवी' श्रोत्रे शर्त्ता ज्येष्ठं मासे मर्याद्धं
मंगलः स्वस्याणि उन्नाम्य' बृधस्य छायायां गुप्त । अथ
कथितं भूतं तानि वग्नाणि स्वशरीरे पण्धाय' सम्यग्य
मर्माणि मुमु । यदा अहिफेनसेवी प्रवृद्धः तदा स्वस्याणि
पण्धेदधानं' मर्माणि अन्यं पुरुषं दृष्ट्वा विस्मितः मनसि
अचिन्तयतु, अहो ! अयम् अहम् अस्मि किम्वा अहम्
अयम् अस्मि ॥

४. स्वप्नायमानः वस्त्रविक्रेता ।

एक. वस्त्रविक्रेता' धैर्यं निशायां स्य गृहे स्वपिति
स, मग्ने केनापि श्राद्धकेन सह कस्यचित् वस्त्रस्य विप्रेत्य-
णाय पार्श्वनायकं व्रजते । वस्त्रस्य मूल्यं निर्णयिते तेन
धैर्येण मन्त्रेण तत् स्वयम् उल्लेखं दत्त्वाभ्यां विदितम्

७ अहम् तु एकेनैव नेत्रेण पश्यामि

एकः युवा अरुणा काणः नाट्यशालायां^१ महाभारत नाटकं द्रष्टुं गतः । तत्र प्रवेश पत्रं^२ ग्रहीतुं तेन नियत मूल्यस्य अर्घम् मूल्यं दत्तम् । तदा प्रबन्धकर्त्रा पृष्टम् “मेः चालकः अस्मि त्वम् यत् प्रवेशपत्रम्य अर्घमूल्यं ददामि” काणः अवदत् “हे महाशय, अहं तु युवा न चालः अस्मि किन्तु अहम् एकेन एव चक्षुषा पश्यामि, अतः प्रवेश-पत्रम्य मूल्यम् अपि अर्घं ददामि” ॥

८ गणित-पत्रम्

एकः विद्यार्थी चार्पिकीं^३ परीक्षां दातुं पाठशालां गच्छति स्म । यदा स गणितम्य उच्चर-पत्रं^४ दत्त्वा गृहम् आगच्छत् । तदा तस्य पिता तत्र अगच्छत् “बन्धु ! अद्य कस्मिन् विषये परीक्षा आसीत् ?” विद्यार्थी अकथयत्, “तान्, गणिते” ।

ततः “मन्ये^५ मंत्राणां प्रश्नानामुत्तराणि शुद्धानि लिखितानि ।”

विद्यार्थी, “एकम्य एव उच्चरम् अनुद्धम्” ।

पिता “कानि प्रश्नाः आसन्” ।

बन्धु “तान्, दत्त

१ विषयः ।

२ टिकट ।

३ एव पाठ दाने वाचा ।

४ मे इत्यादि वचना ।

स्थाली^१ घृतेन^२ व्यञ्जनं^३ संस्कृत्य प्रेषय । पाचकः एकम्
एव भोजन स्थालीं सज्जकृत्य अग्रे स्थापितवान् । अन्य
पुरुषस्य प्रतीक्षां कुर्वन् अतिष्ठत् । अतः स्थूलेन पुरुषेण
उक्तम्; “भो पाचक एक एव स्थाली प्रेषिता मया तु
द्वे कथिते” ।

पाचकः—“श्रीमिन्, अहं प्रतीक्षां करोमि न च अन्यः
कश्चित् दृश्यते यस्य कृते द्वितीया स्थाली सज्जी क्रियते” ।

भो पाचक, न पश्यासि मम शरीरस्य स्थूलत्वम् अहम्
एक एव द्वयोः पुरुषयोः समः ॥

११. अश्वस्योपरि प्रस्तावः

एकः अध्यापकः सर्वान् छात्रान् आज्ञापयत्, “श्वः”
दिने सर्वः अश्वस्य उपरिलेखः लेखनीयः ।” तेषाम् एकः
बालकः गृहम् आगच्छत् । तस्य मनसि अश्वस्योपरि
प्रस्तावस्य लेखनाय विचारः उत्पन्नः । स बालकः शीघ्रं
लेखनीं पत्रादिकं च गृहीत्वा अश्वशालायां^४ गत्वा अश्वस्य
उपरि आश्वस्य^५ प्रस्तावं लिखितुं प्रारभत । अल्पममयान-
न्तरं तस्य पिता कार्यवेगात् तत्र आगच्छत्,

१ वा थाली ।

२ घी तै ।

३ मक्खता मक्खना ।

४ तद्वत् कर्त ।

५ स्नान नाश्ना कृत्वा वा दिन । ६ अश्वशाला ।

७ तद्वत् कर्त ।

न यन्, तस्य पुत्रः अग्नये उपनि आम्न किञ्चित् लिखति ।
न पुत्रम् अपृच्छन्, “अथ अग्निशालायां न्यम् किं कर्तायि ?”

पुत्रः- तान् प्रस्तायं दित्वाभि ।

पिता :— गृहं धित्वा किं न क्षिणमि ?

पुत्र :- अध्यापकेन आश्रितः अस्मि यन् पुम्नायः
अश्रम्य उपरि लेखनीयः अतः अश्रम्य उपरि उपविश्य
पुम्नायं लिखामि ॥

१२. रवाजा इति ।

एकः ग्रामीणः पश्यन् मिष्टान्नविभक्तुः दृष्ट्वा अग-
च्छत् । भोः भोः महाशय एषु स्थालेभ्यु स्थानिनाम् मिष्टा-
न्नानाम् कानि २ नामानि इति अपृच्छत् ।

[illegible]

इति, अतएव अहम् भक्षयितुम् आगन्धवान्, न अत्र म
दोषः, मया तु भवतः आज्ञा पालिता ।

१३. वानराणामनुकरण शीलता ।

कश्चित् वणिक् प्रचुगः* टोपिकाः† गृह्णित्वा अन्यदेशे
विक्रेतुं गच्छति स्म, यदा म श्रान्तः, एकस्य वृक्षस्य छाया
यां सुप्तः ।

तत्र सुप्तं तं निरीक्ष्य सर्वे वानराः तस्य पार्श्वे‡ गत्वा
स्थापिताः सर्वाः टोपिकाः स्व २ शिरसि निधाय* वृक्षोपरि
आरूढाः । यदा म प्रबुद्धः म एकामपि टोपिकां न अप-
श्यत् । इतस्ततः दृष्टिं निक्षिप्य यदा उपरि पश्यति तदा
सर्वे वानराः धृतटोपिकाः† इतस्ततः पलायन्ते स्म । ततः
म विन्न चित्तः नाना विधान् उपायान् अकरोत् । परम-
एकः अपि सफलः न अभवत् । अन्ते क्रुद्धः स्व शिरसि
निहिता टोपिकामपि भूर्मा प्रक्षिपन् अकथयन्— रे दुष्टाः
वानराः, इमामपि गृह्णाम्, तदा सर्वे वानराः स्व २
शिख्य टोपिका अक्षिपन् । म च प्रमन्नचित्तः ताः
गण्य स्वमाग प्रस्थितः ।

ध्यामेकः कृपः गानितः । तस्मान् कृपान् धीर्धावामिनः
 मयै एव जनाः जलकपर्णि । एकदा घनदत्तस्य मग-
 दत्तन मह कलशे जातः । अनेन मगदत्तः महान्
 जलकर्षणं वाग्निः । अनेन मगदत्तस्य कुटुम्बे जला-
 मावाद् महद् दुःखं जातम् । तेन चिन्तितम् यद्येकेनापि
 प्रकारेण घनदत्तादिमम् कृपमेव क्रीणामि ततः मुक्तीं
 भवामि । इति चिन्तयित्वा तेन घनदत्तान् कृपः क्रीतः
 घनदत्तञ्च जलकर्षणान् मूढः ।

इदानीम् घनदत्तस्य कुटुम्बे जलस्य न्यूनतायाः महान्
 क्लेशः संजातः स पश्चात्तापम् करोति यन्मया वृथैव कृपां
 विक्रीतः । मम गृहे घनस्य श्रुतिर्नासीत् । अत्रान्तरे तस्य
 कोपि सुहृद् वाग्निष्ठिः । तम् द्रष्टुमागतः । श्रेष्ठितो
 गृहे जलस्याभावशायम् ददा तत्कारणम् पृष्ठवान् । सर्वम्
 वृत्तान्तम् ज्ञात्वा तेन घनदत्तः कथितः—मा चिन्ताहङ्कुरु ।
 अहम् जलस्योपरि तव म्यामिन्वम् निद्वङ्कुरिष्यामि । ज्वम्
 शीघ्रमेव न्यायालये अर्थिरूपेण पत्रम् देहि इति ।

घनदत्तन न्यायालये व्यवहारः म्यापितः । न्याया-
 धीनेन तन्निर्णयार्थं कार्ष्णिनेधि नियता । नियतायाम्

१—अर्थिरूपेण । तान् न्यायम् न्यायाचर्य यो जनः
 इमानि स वा श्रेष्ठि इति कथ्यते वाक्यं । न्यायायान् वाग्निष्ठि
 इति प्रसिद्धं ।

रशीकृतः । अथ धनदत्तः मगरदत्तश्च परम्परम्
कुरुताम् । यद् आशाम् पूर्ववत् मित्रे भवावः
अतंकर्षावः । एते वारिष्टिगदयः वाक्चतुराः
सपं धनं हरिष्यन्ति ।

(मूलराज जैन द्वारा लिखित डॉ० ए० बी० स्कूल
मैसूरु (मई १९३३) में उद्धृत)

१९ परमात्मा कुत्र वसति किं च व

एकदा मन्नाद् अकम्बरः वीग्वरम् अपृच्छत्
वीग्वर, परमात्मा किं करोति कुत्र च वसति,
श्रुत्वा वीग्वरः उत्तरं दातुं न अशक्नोत्, अकम्बरः
'कलिनो ज्यं प्रश्नः, अष्टदिनानन्तरम् अम्य उ
ममर्थं भविष्यामि' । मन्नाद् अवदत्, एवम्
चिन्तातुरः वीग्वरः स्ववेश्म गत्वा सुप्तः । म
तस्य बालः स्वपितुः चिन्तायाः कारणम् अपृच्छत्
वीग्वरं अपि स्वस्य भार्यं पुत्राय अकथयत् । पुत्रः
न अत्र कापि चिन्ता कार्या, अहम् एव तत्र गन्तुं
प्रश्नस्य उत्तरं दास्यामि । तदा वीग्वरः नियतादिने
गत्वा अवदत् । मन्नागत्, अयं मदीय लघु पुत्र
प्रश्नस्य उत्तरं दास्यामि । तदा मन्ना न बालम् अ
वात् प्रत्यवदत्, 'गताधिगत्, शिष्यभावेन

मगवन् गुरो मा एव अकालवर्षा, या अम्मार्कं क्रीडनमनं
वर्षति क्रीडार्या वा विघ्नम् करोति ॥

२२ पितृवाचकः बावू शब्दः -

एकस्य महाशयस्य पञ्चवर्षः बालः स्यादितरं बावूशब्देन
आकाशयति स्म^१ । एकदा तस्य गृहे एकः महान् धनी आग-
च्छत ॥ तदा तस्य बालकस्य पिता ममागतं धनिनं बावू-
शब्देन अभाषत ॥ बालः मनसि व्यवहारयत्, “अयं मम
पितुः पिता भविष्यति, अतः एव मदीयः पिता तं बावू-
शब्देन अह्वयति” ॥ कतिपयदिवसान्^२ पश्चात् स धनी
पुनरागत, तं धनिनं दृष्ट्वा स बालः पितरम् अकथयत्
बावू २ भवनः पिता ममागतः । तदा स धनी तं बालम्
प्रेम्णा अकथयत् तात, बावूशब्देन न पिता ज्ञायते । एक-
महाशयः श्रेष्ठः मञ्जनः बावू इति कथ्यते । तदा स बालः
तम् अपृच्छत्, तर्हि मम पिता महाशयः एव न जनकः,
स धनी उर्ध्वः अहम् ॥

२३ एका क्रिया द्वर्थकरी प्रसिद्धा

काश्चित् भेष्टा महाशयः स्वभृत्यम्
अतिमूढः दीर्घग्री^३ च अमि, यत्

१ बुलान्ता धा । २ बुलाता ई । ३

४ एक एव दा वात । ५ दीर्घो तो काम

उर्चः स्वर्गेण लालः लालः इति आह्वयत् । अन्य ममपाद-
नन्तरम्' एकः मृत्युः बहिरागत्य अपृच्छत् । “ मवान कं
मिलितुम् इच्छति ” ? पण्डितः— “ लालः गृहे अस्ति किं ?
मृत्युः उत्तरम् अनुकन्या' एव गृहस्य अभ्यन्तरे गत्वा
लालम् अवर्षात्, “ पण्डितः बहिस्तिष्ठति ” इति । लालः
सुखेन शय्यायां विश्राम्यति स्म', मृत्युम् अकथयत् “ बहिर
गत्वा लालः गृहे नास्ति ” इति कथय । मृत्योऽपि बहिरागत्य
पण्डितम् अवर्षात्, लालः गृहे नास्ति । ” इति श्रुत्वा पण्डितः
अवदत् “ महदाश्चर्यम् एतत्, किं स मूर्खः यः अस्मिन्
चण्डातपसमये बहिर्गतो भवेत् ? ” । एतत् श्रुत्वा मवनान्तरात्
लालः अवर्षात्, “ नाहं मूर्खः परञ्च त्वमेव मूर्खः यः अस्मिन्
चण्डातपसमये समागतः ” ॥

२५ ब्राह्मणाय गलपाशः अवश्य- मेव देयः ।

एकदा सम्राजा अकच्यरेण मृत्युदण्डाय एकः
आग्रस्तः । तस्मिन् ममये यीश्वरः अपि समागतः ।
रेण मनमि विचारितम्, अयम् ब्राह्मणः

१ थोड़े समय के बाद २ बिना कुछ कहे
गया था ३ घर के चन्द्र ने ५ कांसी ६
देने लायक ।

व्यंजनं^१ कृत्वा भक्षयिष्यामि” लोकाः हसन्तः इतस्ततः
अगच्छन् ।

२७ गणनायां कष्टं भविष्यति

काश्चित् मनुष्यः मण्डीनाम^२ विपण्यां गोधूमं^३ केतुम्
अगच्छन् । वणिजं प्रति तस्य गोधूमस्य मूल्यम् अपृच्छन्

वणिक् अवदत्—एकस्य रूप्यकस्य अष्टादश सेरकाः
दीयन्ते ॥

ग्राहकः—तोलयतु भवान् ।

वणिक् गोधूमं तोलयित्वा अददात् । यदा ग्राहकः
भारम् अतोलयन् तदा परिमाणे अतीवि न्यूनता आसीत् ।
ततः क्रुद्धो भूत्वा वणिजम् अपृच्छन्, “अष्टादश सेरकान-
मिधाय कथं द्वादश सेरकान् प्रयच्छामि” । वणिक् अवब्रवीत्
“मया विचारितम् अष्टादश सेरकानाम् भारः त्वदर्थं कष्ट-
प्रदो भविष्यति अतः मया द्वादश प्रस्थाः^४ दत्ताः” ।

ग्राहकः—शृण्वताम् अस्य गोधूमस्य मूल्यम् । द्वादश
आणकान् एव प्रदाय^५ गन्तुम् इच्छति । वणिक्—“भौरूप्यक-
स्येति कथं द्वादशाणकान् प्रयच्छामि” ग्राहकः—“मया
चिन्तितम्, गणनायां ते कष्टं भविष्यति” ।

२८ हे ईश्वर त्वम् अपि चतुरोऽसि

एकः कृपणः* मार्गे गच्छन् परमात्मानं प्रार्थयत्,
 “हे भगवन् दीनबन्धो, यदि भवतः कृपया अद्य मयं
 रूप्यकं एकं लभ्ये तदा अहं प्रमाद^१रूपेण आणक-
 चतुष्टयं दाम्स्यामि^२ । भाग्यवशात् रूप्यकमेकं मार्गे लब्धम्,
 उन्धाप्य^३ रूप्यकं ईश्वराय कोटिशः धन्यवादान् ददत ।
 एकस्य श्रेष्ठिनः पुण्यशालायाः तस्य रूप्यकस्य द्रम्भान्^४
 अयाचत । श्रेष्ठा अपि रूप्यकं पापाणपाट्टिकार्या निधिप्य
 तस्य शब्दं श्रुत्वा अभाषत “कूटमिदं^५ रूप्यकं यदि
 इच्छसि द्वादशाणकान् दातुं शक्नोमि” । द्वादशाणकान्
 गृहीत्वा परमात्मानं अकथयत्—हे ईश्वर त्वम् अतीव
 चतुरोऽसि । न्वया ज्ञातम् अयम् कृपणः चतुर्धाशं दद्यात्
 न वा अतएव चतुर्थः भागः, अर्थात् आणकचतुष्टयं
 न्वया पूर्वमेव गृहीतम् ।

२९ न तव न मम

अजिञ्जल शार्माण एकस्य मिष्टान्नविक्रेतु विप-
 ल्याय अगच्छते । एकस्या म्भान्याः मकाशानि किञ्चिन्
 मिष्टान्नम् उन्धाप्य हस्ते गन्वान । मिष्टान्नविक्रेता

* कृपणः । १ प्रमादः । २ दत्तं करः । ३ दाम्स्यामि व

त्ता । मकर अर्थात् मत्तः । ४ कूटमिदं । ५ कूटमिदं कः

भोः दुष्ट, कं पृष्टा त्वया दृढीतं मिष्टान्नम् । तिष्ठ त्वां
दण्डयामि । म्यापय' मे मिष्टान्नम् ।

ग्रामीणः—मिष्टान्नं म्याल्यां न धृतवान् न च
किञ्चिदपि उक्तवान् - यदा मिष्टान्नविक्रेता दण्डमुद्यम्य
ताडयितुम् ऐच्छत् तदा ग्रामीणेन स्वग्निं शुनः' अग्रे
प्रक्षिप्तम् कथितम् अघुना न त्वदीये न मदीये ।

३० मम क्रोधः शान्तो भविष्यति

एकः बाबू महाशयः मार्गे गच्छन् एकं माधुं दूषि-
तानि वचनानि' अभिप्रेत । माधुः तं उपानदा' अनाड-
यत् । बाबू महाशयः न्यायालये तस्य माधोः विरुद्धं
निवेदनपत्रम् अयच्छत् । नियतिदत्ते न्यायार्थीशः
तं माधुं आहूय अट्छत् । भोः माधो किमर्थं न्वया
ताडितः उपानदा एषः महाशयः, माधुः—“न्यायार्थीश
अनेन दूषितं भाषितम् । न्यायार्थीशः—
तथापि न्वया अनुचितम् कृतम्, अतः न्वाम् अप्पा-
णकैः दण्डयामि' । माधु शीघ्रमेव स्वयंकर्मकं निष्क्राम्य
न्यायार्थीशाय अट्छत् अकथयत् च । अप्पाणकैः शिव
न गृह्णामि प्रयुत तस्य हते शुनसि एकराजं उपानदा
ताडयितुमिच्छामि तस्यद्वारा मे क्रोधः शान्तो भविष्यति ।

१ एकादश । २ पञ्च । ३ कुले ४ । ४ पुत्र इत्यत्र माधो
कर्मकम् । ५ शुनं न माधो । ६ भूमिना कृतम् ।

भोः दुष्ट, कं पृष्टा त्वया गृहीतं मिष्टान्नम् । तिष्ठ त्वां
दण्डयामि । स्थापय' मे मिष्टान्नम् ।

ग्रामीणः—मिष्टान्नं स्थाल्यां न धृतवान् न च
किञ्चिदपि उक्तवान्—यदा मिष्टान्नविक्रेता दण्डमुद्यम्य
ताडयितुम् ऐच्छत् तदा ग्रामीणेन त्वरितं शुनः^१ अग्रे
प्रक्षिप्तम् कथितम्च अधुना न त्वदीयं न मदीयम् ।

३० मम क्रोधः शान्तो भविष्यति

एकः बाबू महाशयः मार्गे गच्छन् एकं माधुं दूषि-
तानि वचनानि^२ अमापत् । माधुः तं उपानहा^३ अताड-
यत् । बाबू महाशयः न्यायालये तस्य माधोः विरुद्धं
निवेदनपत्रम् अयच्छत् । नियतिदने न्यायाधीशः
तं माधुं आहूय अपृच्छत् । भोः माधो किमर्थं त्वया
ताडितः उपानहा एषः महाशयः, माधुः—“न्यायाधीश
अनेन दुरितं भाषितम् । न्यायाधीशः—
तथापि त्वया अनुचितम् कृतम्, अतः त्वाम् अप्ठा-
णकं^४ दण्डयामि^५ । माधुः—शीघ्रमेव रूप्यकमेकं निष्कास्य
न्यायाधीशाय अददात् अकथयत् च । अप्ठाणकं शेषं
न गृह्णामि ग्रन्थुत् तस्य कृते पुनरपि एकवारं उपानहा
ताडयितुमिच्छामि तत्पश्चात् मे क्रोधः शान्तो भविष्यति ।

१ रुग्णः । २ धरा । ३ कुले के । ४ कुले शब्द = मार्गो
मार्गाच्च । ५ कुले मे मारना । ६ मुर्मांता करना ।

विषय-सूची

क्र०

विषय

Foreward

निवेदन

विषय-सूची

१ शृंगारानां लभा

२ दैर्घ्यादिपद्योः पितुः प्रवेशः

३ अदिपद्योः

४ अदिपद्योः लक्ष्यविशेषः

५ शुभदानम्

६ प्रार्थनाम्

७ अहम् तु नृपतेः लक्ष्येन वार्यामि

८ लक्ष्यम्

९ भाषाधीनम्

१० इषा शुभयोः भोजनम्

११ अदिपद्योः पद्यम्

१२ अदिपद्योः पद्यम्

१३ अदिपद्योः पद्यम्

१४ अदिपद्योः पद्यम्

१५ अदिपद्योः पद्यम्

१६ अदिपद्योः पद्यम्